

BERGEN
KOMMUNE

ALLES IDRETT – JENTERS KULTUR

**Barn og unges fritidsdeltakelse i Bergen og
Vestland sett i lys av kjønn**

Rapport nr. 10 fra Barnefamiliepanelet

Rapportserie fra Bergen kommune, Byrådsavdeling for næring, kultur og idrett, Seksjon for analyse:

1. Bergen kommunes barnefamiliepanel: Kart-app med barns deltagelse i fritid <https://barnefamiliepanelet.shinyapps.io/kart/> (april 2020).
2. Koronatiden i Bergen - Oversiktsrapport (august 2020).
3. Kjennskap og bruk av noen bergenske kulturarenaer (oktober 2020).
4. Kven deltek og kva kostar det? – Barn og unges fritidsaktivitetar i Bergen (mai 2021).
5. Effekten av korona på kultur, idrett og fritid medio 2021 (september 2021).
6. Barn og unge i Vestland: Faste organiserte aktivitetar 2022 (november 2022, revidert utgåve mars 2023).
7. Barn og unge i Vestland: Publikumsaktivitetar 2022 (november 2022, revidert utgåve mars 2023).
8. Dokumentasjonsrapport for fire felt 2019-2022. Bergen kommunes barnefamiliepanel og Vestland fylkeskommunes barnefamiliepanel (oktober 2023).
9. Ny fritidsklubb i Ytrebygda. En kvalitativ undersøkelse blant og foreldre om oppstart av ny fritidsklubb (oktober 2023).
10. Alles idrett – jenters kultur. Barn og unges fritidsaktiviteter i Bergen og Vestland sett i lys av kjønn (desember 2024).

Rapportene er tilgjengelig på [Bergen kommune sine nettsider](#). Kontakt er William.Hazell@Bergen.kommune.no.

Om rapporten:

Rapporten er basert på data fra fjerde felt av Barnefamiliepanelet, gjennomført våren 2022. Barnefamiliepanelet dekker hele fritiden til barn og unge mellom 3 og 17 år. Seksjon for analyse i Bergen kommune står bak panelet og har samarbeidet med Vestland fylkeskommune og andre forskingspartnere i utviklingen av fjerde felt. Rapporten er utarbeidet av seniorrådgiver Andreas Roaldsnes, rådgiver Rebecca Dyer Ånensen og seksjonssjef William Hazell. Rapporten ble ferdigstilt i desember 2024.

Forsidebilde:

Foto fra iStock

BERGEN
KOMMUNE

Forord fra byråden

Like stor andel av jenter som av gutter har minst én fast organisert fritidsaktivitet, de som har aktivitet har i snitt to aktiviteter hver. Slik sett viser dataene i Barnefamiliepanelet at vi har en overordnet likestilling i fritiden til barn og unge. Vi ser også at barns kjønn ikke spiller noen vesentlig rolle når det gjelder om barna blir satset på med tanke på ulike typer fordypnings- eller elitetilbud. Likestillingsarbeidet i Norge har pågått lenge, og dette er gode nyheter.

Det er imidlertid store forskjeller i hva gutter og jenter gjør. Her er forskjellene til dels dramatiske, der særlig gutter faller utenfor kulturaktiviteter, men også med store forskjeller mellom ulike idretter og kulturaktiviteter.

Denne rapporten handler om kjønn, men samtidig viser analysene at kjønn ofte er en mindre viktig del av forklaringene. Rapporten viser at barnas organiserte fritid er preget av sosiale forskjeller. Familiens utdanning og økonomi, barnas sosiale bakgrunn, er viktigere enn kjønn for deltagelsen deres. Betydningen av disse kjennetegnene for deltakelse blir ofte tolket som bevis for barrierer mot deltakelse.

For mange vil det komme som en overraskelse hvor viktig foreldrenes egne erfaringer med idrett og kultur faller sammen med om barna bruker slike tilbud og hvordan barna bruker dem. I rapporten beskriver vi kultur- og idrettsdeltagelse som “arvingenes arena”. Hvor mye foreldrene selv deltok i idrett og kultur har en sentral påvirkning. Det er viktig å forstå “familiekulturen” for å forstå den sosiale variasjonen i deltagelse. Det innebærer at vi som kommune, sammen med både idretten og kulturen, må utvikle nye metoder for å få med dem som kommer fra hjem uten slik kultur. Bare da kan vi nå målet om at alle skal delta.

Det er vesentlig å utvikle metoder for å sikre at alle sosiale lag er med, at alle kommer tidlig med og at familiene støtter opp under deltagelse. Vi trenger å gjøre kulturdeltagelse mer attraktiv for gutter.

Jeg vil takke alle de 12 000 foreldre som har svart på undersøkelsen, uten dere ville ikke kunnskapen om barn og unges aktivitet vært mulig. Jeg skal også takke Vestland fylkeskommune for deres bidra til å gjennomføre panelet i hele Vestland fylke og for et fruktbart samarbeid.

Reidar Digranes

Byråd for næring, kultur og idrett

Bergen kommune

Jacob Nødseth

Leiar hovudutval for kultur, idrett og inkludering

Vestland fylkeskommune

Innhold

Forord fra byråden	3
Sammendrag av rapporten	6
1 Innledning	8
1.1 Problemstillinger	8
1.2 Datagrunnlag	8
1.3 Metoder for analyse	8
1.4 Gangen i rapporten	9
2 Kunnskap om kjønn og likestilling på fritidsfeltet	10
3 Kjønn og fritidsaktiviteter i Bergen	11
3.1 Idrett for gutter, kultur og variasjon for jenter	12
3.2 Fellestrekk for Vestland fylke	16
4 Konkurransen og deltakelse på elitenivå i idretten	17
4.1 Deltakelse i konkurranse	17
4.2 Deltakelse på elitenivå	20
5 Fordypningstilbud i kultur	23
5.1 Bruk av fordypningstilbud i Bergen og Vestland	23
5.2 Hvem deltar i fordypningstilbud?	25
6 Oppsummerende diskusjon	27
7 Appendiks	28
7.1 Spesifikk multippel korrespondanseanalyse (MCA)	28
7.2 Multinominell regresjonsmodell (klyngeanalyse)	29
7.3 Standard regresjonsanalyse	30
7.4 Tilleggsanalyser Vestland fylke	33
8 Referanser	35

Liste over tabeller

Tabell 1: Deltakelse i fritidsaktiviteter, Bergen.....	11
Tabell 2: Deltakelse i fritidsaktiviteter i Bergen etter kjønnsforskjeller, sortert synkende etter skjevheter i deltakelse etter kjønn.....	12
Tabell 3: Oppsummering av klyngene for Bergen.....	15

Liste over figurer

Figur 1: Kart over aktivitetsrommet for Bergen	13
Figur 2: Klynger fra aktivitetsrommet for Bergen	15
Figur 3: Barns deltakelse i konkurranser i idrett i Vestland, etter alder og kjønn (n=8051) ...	18
Figur 4: Forventet deltakelse i konkurranser etter husholdningsinntekt og kjønn i Bergen og Vestland (uten Bergen) (n=7971)	19
Figur 5: Visualisering av modell for deltakelse på elitenivå i idrett i Vestland (n=1958).....	21
Figur 6: Bruk av fordypningstilbud innen kultur etter alder i Bergen og Vestland (uten Bergen) (n=2767).....	24
Figur 7: Visualisering av modell for deltakelse i fordypning innen kultur i Vestland (n=2665)	26

Sammendrag av rapporten

Rapporten undersøker sammenhengen mellom kjønn og deltakelse i faste organiserte fritidsaktiviteter blant barn og ungdom (6-15 år) i Bergen og Vestland fylke. Faste organiserte fritidsaktiviteter defineres som aktiviteter organisert av lag, foreninger eller lignende som barna deltar på regelmessig, som oftest ukentlig. Ved å analysere data fra Barnefamiliepanelet ser vi på deltakelse innenfor både idrett og kultur, og undersøker tilgangen til forskjellige «satsningsnivåer».

Tidligere rapporter fra Barnefamiliepanelet og annen forskning har vist at det er liten forskjell i overordnet fritidsdeltakelse mellom kjønnene. Gutter og jenter deltar i like stor grad på minst én organisert aktivitet på fritiden. De som deltar, har i gjennomsnitt to organiserte fritidsaktiviteter. Denne rapporten utforsker nærmere sammensetningen av aktiviteter blant jenter og gutter, samt hva som kjennetegner dem som deltar i konkurranser og elitenivå innen idrett, og i fordypningstilbud innen kultur.

Rundt 70 prosent av barna deltar i organisert idrettsaktivitet. Når vi ser idrettsdeltakelse under ett er det kun små forskjeller mellom kjønnene, der gutter deltar litt mer enn jenter. Ser vi på enkeltidretter er det stor forskjell i hvilke typer idrett gutter og jenter driver med. Håndball, dans, gymnastikk og turn domineres av jenter, mens fotball, kampsport, basketball og volleyball domineres av gutter. Gutter har oftere enn jenter kun én fast organisert fritidsaktivitet. Dette er stort sett en idrett, og som oftest er det fotball. Jenter har i større grad flere faste organiserte fritidsaktiviteter, og gjerne en kombinasjon av idrett og kulturaktivitet.

Rundt 30 prosent av barna driver med faste organiserte kulturaktiviteter. Av disse er to tredjedeler jenter. Aktiviteter som kor og teater domineres i av jenter, mens kjønnsforskjeller i musikk- og kulturundervisning er litt mindre.

Vi har også undersøkt forskjellige «satsningsnivåer», både for kultur og idrett. Innenfor idrett skiller vi mellom konkurranse og deltakelse på elitenivå som krets- og landslag. Vi finner at gutter deltar noe oftere i konkurranser enn jenter. En del av denne forskjellen skyldes ulikheter mellom guttenes hoved-idrett, fotball, og jentenes hoved-idrett, håndball, der fotball har et noe større konkurransepreg enn håndball. Når det gjelder deltakelse på elitenivå finner vi kun små forskjeller med tanke på kjønn. For både hvem som deltar, hvem som konkurrerer og hvem som har tilgang til elitenivå har familiens husholdningsinntekt stor betydning. Sammenhengen mellom familiens inntektsnivå og deltakelsen i idrett er ikke unik for Bergen, men står seg for hele Vestland fylke. I tillegg til inntekt er foreldrenes egen tilknytning til idrett (hvorvidt de vokste opp i et hjem med mye sport og idrett, og hvorvidt foreldre selv driver med idrett) utslagsgivende for om barna deltar i eliteprogrammer.

Innenfor kulturaktivitet har vi undersøkt det vi kaller «fordypningstilbud», det vil si deltakelse på leir og samlinger, i konkurranser, eller på kurs eller tilleggsopplæring. Av de som deltar i faste organiserte kulturaktiviteter i utvalget har rundt halvparten tatt del i et eller flere fordypningstilbud. Analysene viser at selv om det er flest jenter som deltar i kulturaktiviteter, finner vi ingen kjønnsforskjeller mellom de som deltar i fordypningstilbud og de som ikke gjør det. Foreldrenes utdanningsnivå er utslagsgivende for om barna deltar i kulturaktiviteter, men har ingen effekt på hvem av disse som benytter fordypningstilbud innen kultur. Det som derimot har en effekt, er hvorvidt minst en av foreldrene, ved undersøkelsestidspunktet, aktivt drev med organisert kulturaktivitet selv.

Både for kultur og for idrett er dermed høyere nivå av satsing en arena for «arvingene». Å ha bakgrunn fra en familie som er mer kjent med disse sosiale verdenene gir fordeler for barna. Denne fordelene kommer på toppen av den sosiale variasjonen av hvem som deltar i utgangspunktet.

1 Innledning

Likestilling er viktig, også innen barn og unges fritidsaktiviteter. I denne rapporten brukes data fra Barnefamiliepanelet til å kartlegge barn og unges fritidsaktiviteter innen idrett og kultur, og se dette i lys av kjønn. I tillegg undersøkes forskjeller i tilgang til ulike satsningsnivåer ved å analysere spørsmål om konkurranser og elitenivå (kretslag/landslag) i idrett, samt fordypnings-tilbud (konkurranse, samling/ leir eller kurs) i kultur.

1.1 Problemstillinger

I denne rapporten skal vi undersøke følgende problemstillinger:

1. Hvilken rolle spiller kjønn for sammensetningen av barn og unges fritidsaktiviteter?
2. Hvilken rolle spiller kjønn for deltakelse i konkurranse og elitenivå i idrett, i forhold til andre kjennetegn som barnas alder, og ulike mål på sosial bakgrunn?
3. Hvilken rolle spiller kjønn for deltakelse i fordypningstilbud innen kultur, i forhold til andre kjennetegn som barnas alder, og ulike mål på sosial bakgrunn?

1.2 Datagrunnlag

Barnefamiliepanelet er en gjentakende spørreundersøkelse til familier med barn i alderen 3 til 17 år.¹ Panelet drives av Bergen kommune i samarbeid med Vestland fylkeskommune. Den kartlegger barn og unges fritid, med både organiserte og uorganiserte aktiviteter. Foreldre svarer på spørsmål om seg selv og ett utvalgt barn som følges gjennom hele undersøkelsen. I siste undersøkelse (runde 4) våren 2022 svarte rundt 20 prosent av barnefamiliene i Bergen og Vestland (n=11 573). Denne runden utgjør datagrunnlaget for denne rapporten.

Analysene i denne rapporten tar utgangspunkt i barn fra barneskolealder til slutten av ungdomsskolen (6-15 år). De under 6 år deltar i liten grad i organiserte fritidsaktiviteter og utelates derfor fra denne analysen. De eldre ungdommene (16-17 åringene) har andre karteristikker enn de yngre barna, og krever derfor egne analyser. Vi inkluderer likevel disse i analysen av elitenivå innen idrett, da disse spørsmålene kun er stilt til de med barn over 12 år.

Første del av rapporten, som handler om sammensetning av fritidsaktiviteter, tar utgangspunkt i Bergen. Dette er fordi det gir oss et mer konkret utgangspunkt for analyse, samtidig som at de generelle trendene i Bergensdataene også er gjeldene for Vestlandet som helhet. I kapitlene som omhandler satsningsnivåer er både Bergen og Vestland (utenom Bergen) inkludert.

1.3 Metoder for analyse

For å analysere dataene har vi brukt ulike **multivariate analyser**. En multivariat analyse er en statistisk metode som brukes til å analysere data som involverer flere variabler samtidig. Dette kan hjelpe med å forstå komplekse sammenhenger mellom variabler og identifisere mønstre eller trender i dataene. De multivariate analysene vi bruker er standard regresjonsanalyse, multinominale regresjonsmodeller og spesifikk multippel korrespondanseanalyse (MCA) (se Appendix for nærmere beskrivelse av metodene).

¹ Den første runden av panelet ble gjennomført våren 2019. Anonymiserte data fra alle rundene er gjort tilgjengelige hos Sikt til fri bruk. Mer detaljerte data kan omsøkes av forskningsinstitusjoner. Spørreskjemaene som er brukt i hver runde av panelet er tilgjengelig i på Sikts hjemmesider. For mer informasjon om datainnsamling, se (Bergen kommune et al., 2024a, 2024b).

I fremstillingene av data i rapporten er tallene vektet etter foreldres utdanningsnivå for å gjøre utvalget representativt. I multivariate analyser brukes utdanningsnivå som kontrollvariabel. Rapporten bruker minst mulig teknisk terminologi, og forenkler fremstillinger der dette er mulig. I analysekapitlene har vi med figurer som illustrerer de multivariate analysene, mens tabellene disse baseres på er lagt i Appendiks, helt til sist i denne rapporten.

1.4 Gangen i rapporten

Kapittel 2 gir en kort oppsummering om tidligere forskning rundt kjønn og likestilling på fritidsfeltet. Kapittel 3-5 tar for seg hver av problemstillingene etter tur, mens kapittel 6 gir en oppsummerende diskusjon. Helt til sist i rapporten er en Appendiks som inneholder metodeforklaringer og regresjonstabeller som tilhører figurene i hovedteksten, samt noen tilleggsanalyser for Vestland.

2 Kunnskap om kjønn og likestilling på fritidsfeltet

Fritidsfeltet er et voksende forskningsfelt i både norsk og internasjonal sammenheng. I Norge og i Norden har forskning på barn og unges fritid vært fokusert på idrettsdeltakelse, mens det er lite forskning om kultur- og annen fritidsdeltakelse (Arnesen & Hansen, 2024). Innenfor feltet er det ungdom som har stått i fokus, mens det er lite kunnskap om deltagelse blant barn under 10 år (Strandbu & Bakken, 2024). Problemstillinger rundt kjønn og likestilling har blitt mer utbredt i de senere år, men også her er det mest på idrett, og lite på kultur- og annen deltagelse (Seland et al., 2019).

Barnefamiliepanelet² er en undersøkelse i Bergen og Vestland hvor foreldre svarer på spørsmål om ett av sine barn i alderen 3-17 år. Undersøkelsen spør om både idrett, kultur og andre aktiviteter, og gir detaljer om aktivitetstype, hyppighet, nivå m.m., samt detaljert informasjon om familiebakgrunn. Dette gir en unik mulighet til å dekke kunnskapshull på fritidsfeltet.³

Tidligere rapporter fra Barnefamiliepanelet har vist at det er små forskjeller blant kjønnene i idrettsdeltakelse på overordnet nivå, men vi ser store forskjeller når det gjelder type aktivitet (Rabben et al., 2023). Dette støttes også av annen forskning (Seland et al., 2019; Strandbu & Bakken, 2024). Gutter er overrepresentert i fotball, mens jenter er overrepresentert i håndball. Gutter driver i større grad med basketball, kampsport og motorsport, mens jenter i større grad driver med dans, riding og turn (Rabben et al., 2023). Vi ser også at deltagelse i kulturaktiviteter domineres av jenter (Rabben et al., 2023; Seland et al., 2019).

Det er også andre faktorer som påvirker deltagelse. Barnefamiliepanelet viser at det er 10-12-åringene som deltar i størst grad, mens det er en nedgang i deltagelse blant de eldre ungdommene (Rabben et al., 2023). Denne nedgangen er mer markant innen idrett enn innen kulturaktiviteter, og de eldre jentene faller fra idretten i større grad enn guttene (Rabben et al., 2023). Vi ser også at foreldrenes inntektsnivå har en sammenheng med idrettsdeltakelse (høyere inntekt gir høyere deltagelse), mens det for kulturdeltakelse er foreldrenes utdanningsnivå som er det mest utslagsgivende (høyere utdanningsnivå gir høyere deltagelse) (Rabben et al., 2023).

Når det gjelder elitedeltakelse blant barn og unge finnes det noen få norske studier som ser på idrett og kjønn. I en undersøkelse av eliteklubber i ungdomsfotball finner Persson med fl. (2020) at guttelagene fikk fordelaktig behandling (mer banetid, mer profesjonelle trener og mer spons), noe jentene opplevde som demotiverende. Eriksen (2022) har undersøkt eliteprogrammer innen flere sportsgrener og finner at mens guttene snakket om «å satse» på idretten, snakker jentene om utvikling av ferdigheter som har overføringsverdi til andre arenaer. På kultursiden er det lite norsk forskning som ser på talentutvikling (Nilsen & Hylland, 2018).

² Barnefamiliepanelet har blitt gjennomført årlig mellom 2019-2022 i regi av Bergen kommune.

³ Bergen kommune har finansiert en doktorgrad som tar sikte på å svare på flere av kunnskapshullene knyttet til fritidsfeltet. Prosjektet er støttet av Norges Forskningsråd gjennom ordningen "Ph.D i offentlig sektor" med prosjektnummer 312039, i samarbeid med Universitetet i Bergen. Avhandlingen "Cultural Capital and Early Childhood Socialization. Family, Friends and the State" ble levert juni 2024. Det offentlige forsvaret av avhandlingen er ventet våren 2025.

3 Kjønn og fritidsaktiviteter i Bergen

Kapittelsammendrag: Funn fra Barnefamiliepanelet viser at mens det er nær lik totaldeltagelse i fritidsaktiviteter, er det tydelige kjønnsforskjeller i de konkrete fritidsaktiviteter. Vi ser at både fritidsaktivitetene i seg selv, og sammensetningen av aktiviteter, er kjønnsdelt. Gutter driver stort sett med idrett, der fotball er den dominerende idretten. Gutter har også i større grad enn jenter kun én aktivitet på fritiden. Jenter har oftere flere aktiviteter, og driver gjerne med en kombinasjon av idrettsaktivitet og kulturaktivitet. Samtidig domineres kulturaktiviteten i stor grad av jenter. Hovedfunnet i dette kapittelet er derfor at gutter får idrett, mens jenter får valgmuligheter.

I dette kapittelet vil vi se nærmere på hvilke aktiviteter barna driver med, hvordan dette fordeler seg etter kjønn, og hvilke kombinasjoner av aktiviteter som er de mest vanlige. Vi tar her utgangspunkt i Bergen fordi dette er et begrenset geografisk område med en enhetlig politikk på fritidsfeltet og derfor er et godt utgangspunkt for analyse. Samtidig ser vi at trendene i Bergen stemmer godt overens med trendene i Vestland som helhet. Helt til sist i dette kapittelet gjør vi kort rede for noen likheter og forskjeller mellom Bergen og resten av Vestland⁴.

I både Bergen og Vestland hadde 87 prosent⁵ av alle barn mellom 6 og 15 år minst én fast organisert fritidsaktivitet i 2022. Om vi deler inn etter sjanger kan vi si at i overkant av 70 prosent av barna driver med idrett, mens rundt 30 prosent av barna driver med kulturaktiviteter.

Tabell 1: Deltakelse i fritidsaktiviteter, Bergen.

Fritidsaktivitet	Deltakelse, totalt
Fotball	38 %
Håndball	18 %
Musikk- og kulturundervisning*	14 %
Dans*	10 %
Gymnastikk og turn	10 %
Kampsport*	9 %
Basketball, volleyball*	9 %
Fritidsklubb	8 %
Korps, band og orkester*	7 %
Kor	6 %
Friluftslivsorganisasjoner*	6 %
Vinteridretter*	5 %
Religiøse organisasjoner*	5 %
Teater	4 %

⁴ Analysene av Vestland vil utvikles videre i en egen rapport i 2025.

⁵ I tidligere rapporter (f.eks. Rabben et al. (2023)) har vi oppgitt at rundt 90 prosent av barna har minst én organisert fritidsaktivitet. Avviket skyldes hovedsakelig at vi nå bruker skoleår i stedet for fylte år for å undersøke betydningen av alder. Videre har andre analyser vist at svømming ofte er overrapportert som en fast organisert aktivitet. Foreldre har gjerne oppgitt svømming om de selv har tatt med barnet i svømmehallen sporadisk. Derfor har vi utelatt svømming fra denne analysen.

Tabellforklaring: Enkeltaktiviteter valgt av færre enn 4 prosent av barnefamiliene med barn over 6 år har blitt slått sammen til samle kategorier. Disse er markert med * i tabellen og redegjort for i Appendiks (Tabell A1). Tabellen er vektet etter foreldrenes utdanningsnivå, n=3802. Kilde: BFP runde 4

Tabell 1 viser hvor stor andel av barna som deltar på forskjellige typer aktiviteter. Vi ser at fotball er den klart største fritidsaktiviteten i Bergen, mer enn dobbelt så populær som den neste fritidsaktiviteten, håndball. Ser man fotball og håndball sammen under ett, organiserer disse to 58 prosent av aktiviteten for 6 til 15-åringer.

Barnas fritidsaktiviteter i Bergen er i stor grad kjønnsdelt, noe vi også ser går igjen i Vestland som helhet, og nasjonalt (se f.eks. Seland et al. (2019)). Tabell 2 viser kjønnsfordelingen mellom gutter og jenter etter type fritidsaktivitet. Dans er den aller mest skjevfordelte aktiviteten etter kjønn. Det er seks ganger flere jenter enn gutter som deltar på dans. Det er kun noen få aktiviteter, som for eksempel religiøse organisasjoner, fritidsklubb og vinteridretter, som ikke er preget av store kjønnsforskjeller

Tabell 2: Deltakelse i fritidsaktiviteter i Bergen etter kjønnsforskjeller, sortert synkende etter skjevheter i deltakelse etter kjønn

Fritidsaktivitet	Deltakelse alle	Deltakelse gutter	Deltakelse jenter	Differanse
Dans*	10 %	3 %	18 %	491 %
Gymnastikk og turn	10 %	3 %	16 %	375 %
Kor	6 %	2 %	10 %	303 %
Teater	4 %	2 %	6 %	188 %
Kampsport*	9 %	13 %	5 %	154 %
Fotball	38 %	51 %	24 %	109 %
Basketball, volleyball*	9 %	12 %	6 %	104 %
Håndball	18 %	12 %	24 %	98 %
Korps, band og orkester*	7 %	5 %	8 %	43 %
Musikk- og kulturundervisning*	14 %	12 %	16 %	33 %
Friluftslivsorganisasjoner*	6 %	7 %	5 %	20 %
Religiøse organisasjoner*	5 %	5 %	5 %	13 %
Fritidsklubb	8 %	8 %	9 %	9 %
Vinteridretter*	5 %	5 %	6 %	5 %
Sum	100%	100%	100%	

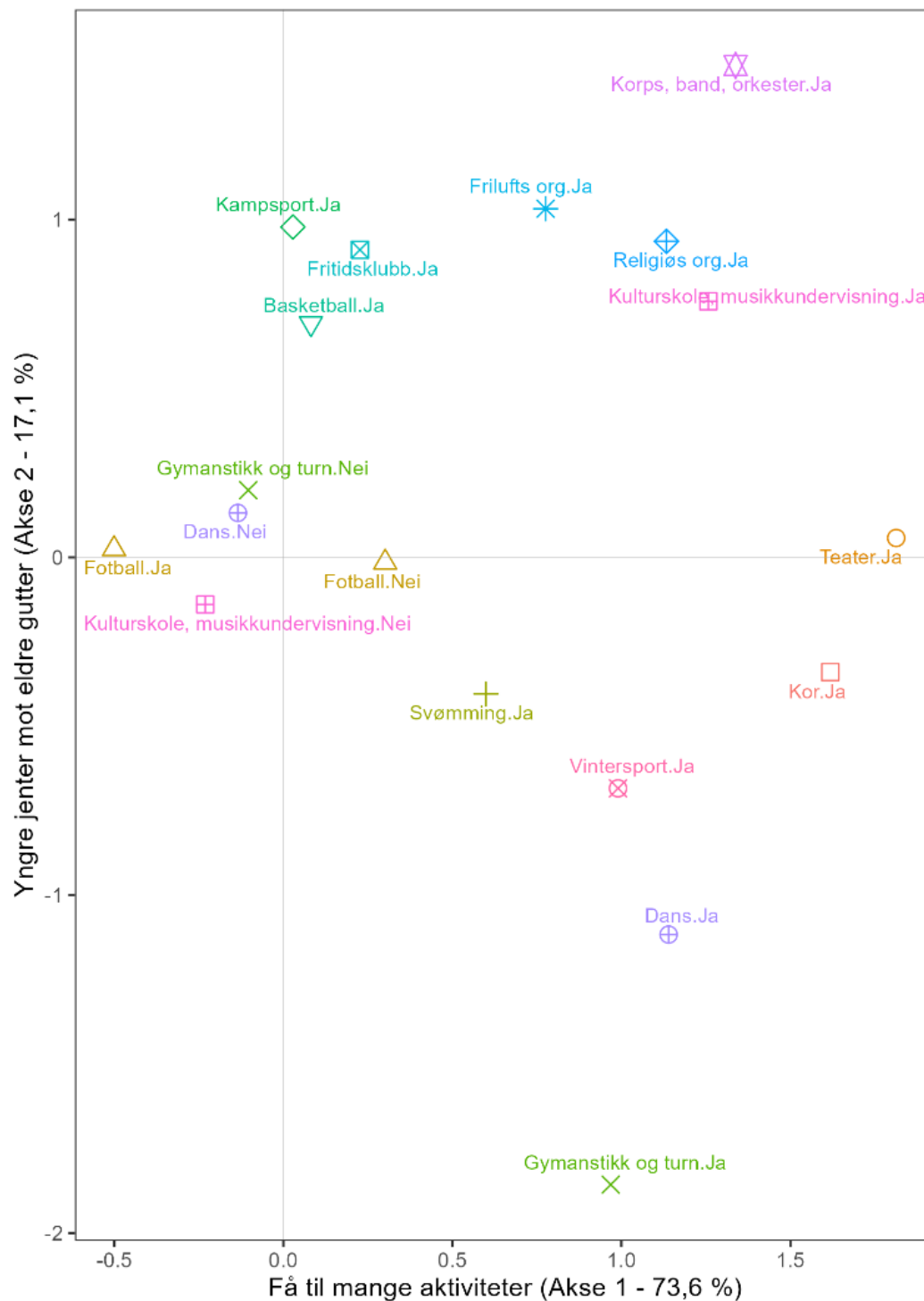
Tabellforklaring: Enkeltaktiviteter valgt av færre enn 4 prosent av barnefamiliene med barn over 6 år har blitt slått sammen til samle kategorier. Disse er markert med * i tabellen og redegjort for i Appendiks (Tabell A1). Tabellen er vektet etter foreldrenes utdanningsnivå, n=3802. Kilde: BFP runde 4

3.1 Idrett for gutter, kultur og variasjon for jenter

Tabell 1 og 2 viser barnas fritidsaktiviteter enkeltvis. I Figur 1 nedenfor undersøkes korrespondansen, eller sammenhengen, mellom de ulike fritidsaktivitetene i en korrespondanseanalyse (MCA). En MCA er en teknikk for å redusere kompleksitet i et datamateriale og se etter underliggende sammenhenger. 47 prosent av barn og unge i Bergen deltar på to eller flere aktiviteter. Ved hjelp av en MCA, kalkuler vi hvilke aktiviteter som ofte

forekommer sammen, og hvilke som sjelden forekommer sammen. Analysen gir variablene koordinater som kan vises som et kart. Dette kartet viser hver fritidsaktivitets posisjon i forhold til de andre aktivitetene. Slik kan vi få innsikt i barn og unges organiserte fritidsaktiviteter utover enkeltkategorier.

Figur 1: Kart over aktivitetsrommet for Bergen

Kilde: BFP runde 4

Figur 1 viser kartet over barns organiserte fritidsaktiviteter. Analysen har to viktige faktorer (kalt akser) der hver aktivitet har en koordinat fra venstre til høyre og fra topp til bunn på kartet. På venstre side av kartet (*Fotball.Ja*) er barna med få eller bare én aktivitet. Mot høyre blir det stadig flere kombinasjoner av aktiviteter, og helt til høyre (*Teater.Ja*) finner vi barn og unge med flest aktiviteter, og mest variasjon i type aktivitet. Den andre faktoren i kartet går fra topp til bunn av kartet. Mot bunnen finner vi *Gymnastikk og turn*, samt *Dans*. Her er det flere yngre barn og flest jenter. I topp, illustrert med *Kampsport*, *Basketball* og *Fritidsklubb*, finner vi flere av de eldre barna, og flere gutter

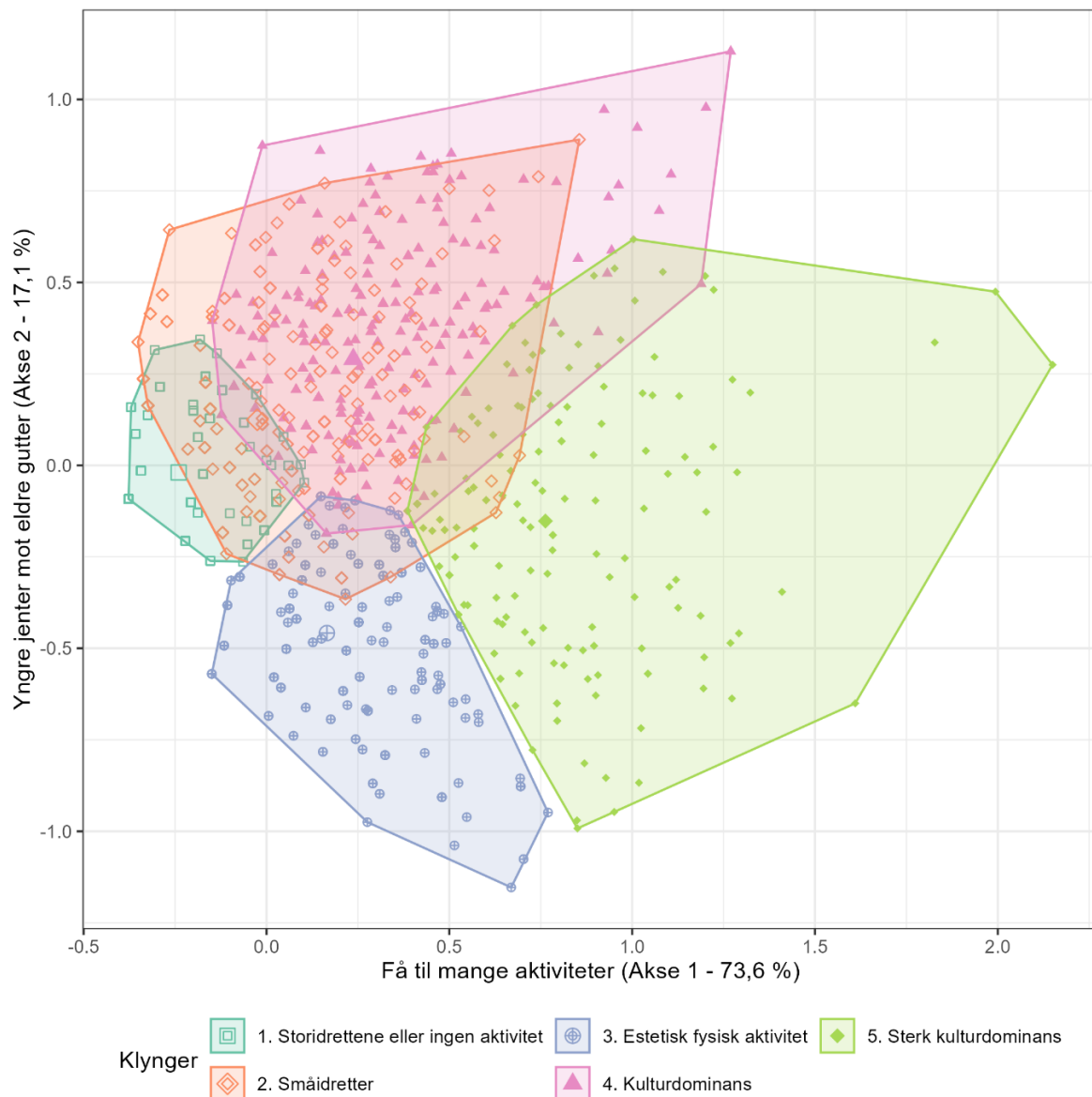
For å tydeligere illustrere hva som kjennetegner barna med forskjellige grupperinger av aktiviteter har vi gjort en klyngeanalyse⁶ på resultatene fra kartet over. En klyngeanalyse regner ut hvilke individer i analysen som er mest like hverandre og grupper dem. I vårt tilfelle lager vi aktivitetsprofiler for barna. Figur 2 viser barnas fritidsaktiviteter sortert i fem klynger av aktiviteter:

- **Klynge 1 – Storidrettene eller ingen aktivitet:** Til venstre er barna med ingen eller bare én fritids-aktivitet samlet. Denne klyngen fanger opp det meste av aktivitet i de to storidrettene, fotball og håndball. Barna som ikke har en organisert fritidsaktivitet er også i denne klyngen.
- **Klynge 2 – Småidretter:** Denne klyngen samler litt eldre barn, for det meste gutter, som er orientert mot sport, men som ikke deltar i storidrettene. Barna her deltar i basketball, volleyball og andre mindre ballspporter. I tillegg er barn som deltar mye i vintersport og kampsport en del av klyngen.
- **Klynge 3 – Estetisk fysisk aktivitet:** Klynge 2 har sin motpart i klynge 3, som vi finner nederst på kartet. Denne samler yngre barn, og for det meste jenter. Dette er barn som deltar i gymnastikk, turn, dans og kor.
- **Klynge 4 – Kulturdominans⁷:** Denne klyngen samler religiøse organisasjoner, kor, korps, orkester, band, teater, musikk- og kulturundervisning, samt friluftsforsamlinger. Denne kulturklyngen har et mer moderat aktivitetsnivå enn klynge 5, og er ikke i stor avstand fra storidrett (for jentene), da håndballdeltakelsen ligger helt på snittet.
- **Klynge 5 – Sterk kulturdominans:** Helt til høyre er barna med flest aktiviteter samlet. Disse har også desidert flest kulturaktiviteter, som musikk- og kulturundervisning, kor og teater, og er lite deltakende i storidrett.

⁶ Agglomerative Hierarchical Clustering on Principal Axes (Le Roux, 2004).

⁷ Vi ser at det er stor overlapp mellom klynge 2 og klynge 4 i Figur 2. Hovedforskjellen mellom de to er å finne i en tredje dimensjon i kartet over fritidsaktiviteter som først og fremst handler om barnas alder, og som vi ikke kommenterer her.

Figur 2: Klynger fra aktivitetsrommet for Bergen

Kilde: BFP runde 4

Tabell 3: Oppsummering av klyngene for Bergen

Klynge	Klyngenavn	Vanligste aktivitetsnivå	Barn i klyngen	Andel av alle barn
1	Storidrettene eller ingen aktivitet	Ingen eller én	1597	42 %
2	Småidretter	To-tre aktiviteter	785	21 %
3	Estetisk fysisk aktivitet	Tre aktiviteter	523	14 %
4	Kulturdominans	Tre-fire aktiviteter	699	18 %
5	Sterk kulturdominans	Fire eller flere aktiviteter	198	5 %

Kilde: BFP runde 4

I Tabell 3 oppsummeres beskrivelsen av klyngene, og andelen barn som befinner seg i hver klynge. Det er åtte ganger mer sannsynlig for jenter å være i klynge 3 og 5, og dobbelt så sannsynlig å være i klynge 4, enn å være i klynge 1 (se Tabell A2 i appendiks). Dette understreker analysens funn om at gutter får idrett, jenter får valgmuligheter.

3.2 Fellestrekk for Vestland fylke

I dette kapittelet har vi beskrevet sammensetningen av barn og unges fritidsaktiviteter for Bergen, og vist at fritidsaktiviteter i seg selv er kjønnsdelte, men at de også er kjønnet når vi ser på sammensetning av aktiviteter. Idrett er langt viktigere i guttenes liv, enn i jentenes liv. Det finnes flere alternativer for jentene. Hvis vi utvider analysen til hele Vestland fylke kan vi se at hovedstrukturene gjelder de fleste steder i fylket. Den grunnleggende motsetningen i aktivitetsprofilene er mellom å ha få aktiviteter, ofte utelukkende idrett, og å ha mange aktiviteter, med en overvekt av kulturaktiviteter (se Figur 1 og 2). Det er likevel interessante variasjoner i disse hovedstrukturene ulike steder på Vestlandet. Disse regionvise variasjonene internt i fylket vil analyseres for seg selv i kommende arbeid.

4 Konkurransen og deltakelse på elitenivå i idretten

Kapittelsammendrag: På overflaten er det ikke store forskjeller i tilgang til konkurranser i idrett mellom jenter og gutter i Bergen og Vestland fylke. Nærmere analyser viser likevel at gutter deltar noe mer enn jenter, særlig hvis vi tar hensyn til andre faktorer som alder og husholdningsinntekt. Samtidig ser vi at forskjeller i husholdningsinntekt, har en sterkere sammenheng med konkurransedeltakelse enn kjønn. Barn i mer velstående familier er langt mer deltakende i konkurranser enn barn fra familier med lav eller middels husholdningsinntekt. For de eldre barna ser vi samme tendens i deltakelse på elitenivå. Sannsynligheten for deltakelse på elitenivå øker sterkt med familiens husholdningsinntekt, samt foreldrenes egen idrettsdeltakelse og nedarvede verdier rundt idrett. Barna som deltar på disse elitenivå er i større grad «arvinger» av gode idrettsholdinger.

I dette kapittelet ser vi nærmere på deltakelse på et høyere satsningsnivå i idretten. Tidligere kvalitativ forskning viser enkelte kjønnsforskjeller i ressursfordeling blant elitelag i ungdomsfotballen (Persson et al., 2020), og at gutter snakker om å «satse» på idretten, mens jenter snakker om ferdighetsutvikling (Eriksen, 2022). Det er derfor interessant å se hvilke forskjeller vi finner når vi undersøker dette kvantitativt med data fra Bergen og Vestland fylke. Vi vil først se nærmere på hvem som deltar i «konkurranser» (turnering, konkurranse eller treningsleir) i idretten, før vi undersøker hva som kjennetegner dem som deltar på «elitenivå» (kretslag, landslag eller annet elitenivå).⁸

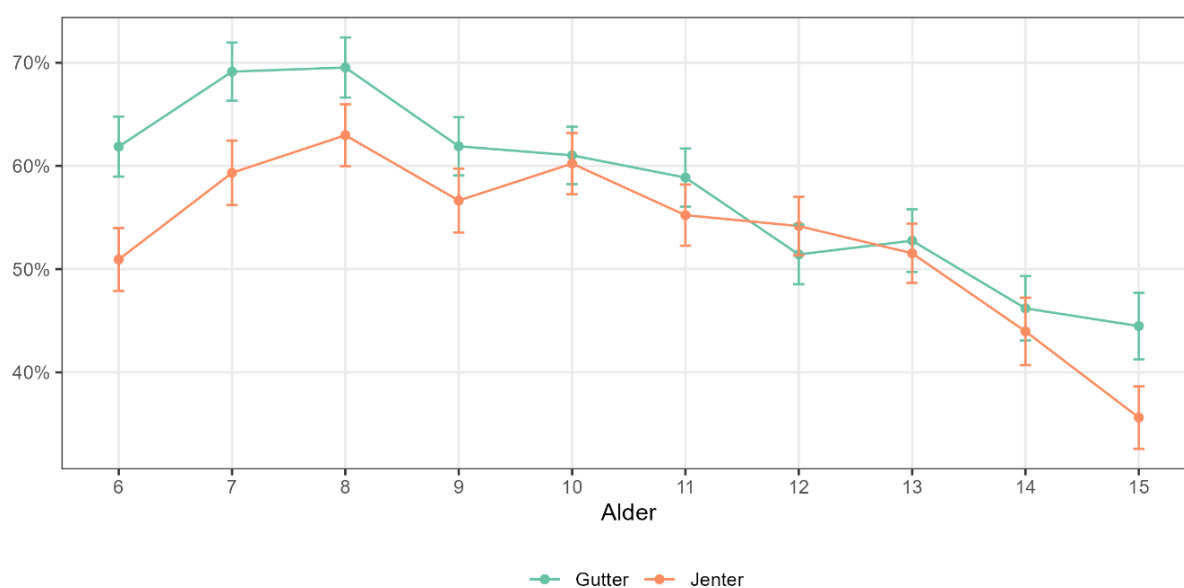
4.1 Deltakelse i konkurranse

I snitt for det vektete utvalget av 6- til 15-åringer i hele Vestland (n=8913), er det 56 prosent som har deltatt i konkurranse i forbindelse med en idrett. På overflaten er det en liten, men statistisk signifikant forskjell mellom kjønnene, der 58 prosent av guttene har deltatt i en idrettskonkurranse, mot 53 prosent av jentene.

Figur 3 illustrerer deltakelse i konkurranse fordelt på alder og kjønn. Her viser alder seg som en viktig faktor. Det er en markant økning i konkurrering fra første til andre klasse i barneskolen (de som fyller 7 år). Det fortsetter å stige til tredje trinn, før det begynner å synke fra fjerde trinn. Figur 3 indikerer en forskjell mellom jenter og gutter, spesielt i begynnelsen av barneskolen. Denne forskjellen er størst i andre klasse, men reduseres frem mot tiårsalderen. Blant de eldre barna (11-15 år) er det liten forskjell mellom kjønnene. Hvis vi ser deltakelsen i konkurranser under ett fra 7- til 12-års alder (barneskolealder), er gutter 16 prosent mer deltakende i konkurranser enn jenter. Kjønn forklarer derfor klart noe av variasjonen i konkurranse, særlig for de yngre barna.

⁸ For hver idrett foreldrene hadde svart at barnet deltok på ble de spurt om barnet også hadde deltatt på «turnering, konkurranse eller treningsleir», og om barnet hadde deltatt på «kretslag, landslag eller annet elitenivå» innen denne idretten.

Figur 3: Barns deltakelse i konkurranser i idrett i Vestland, etter alder og kjønn (n=8051)

Kilde: BFP runde 4

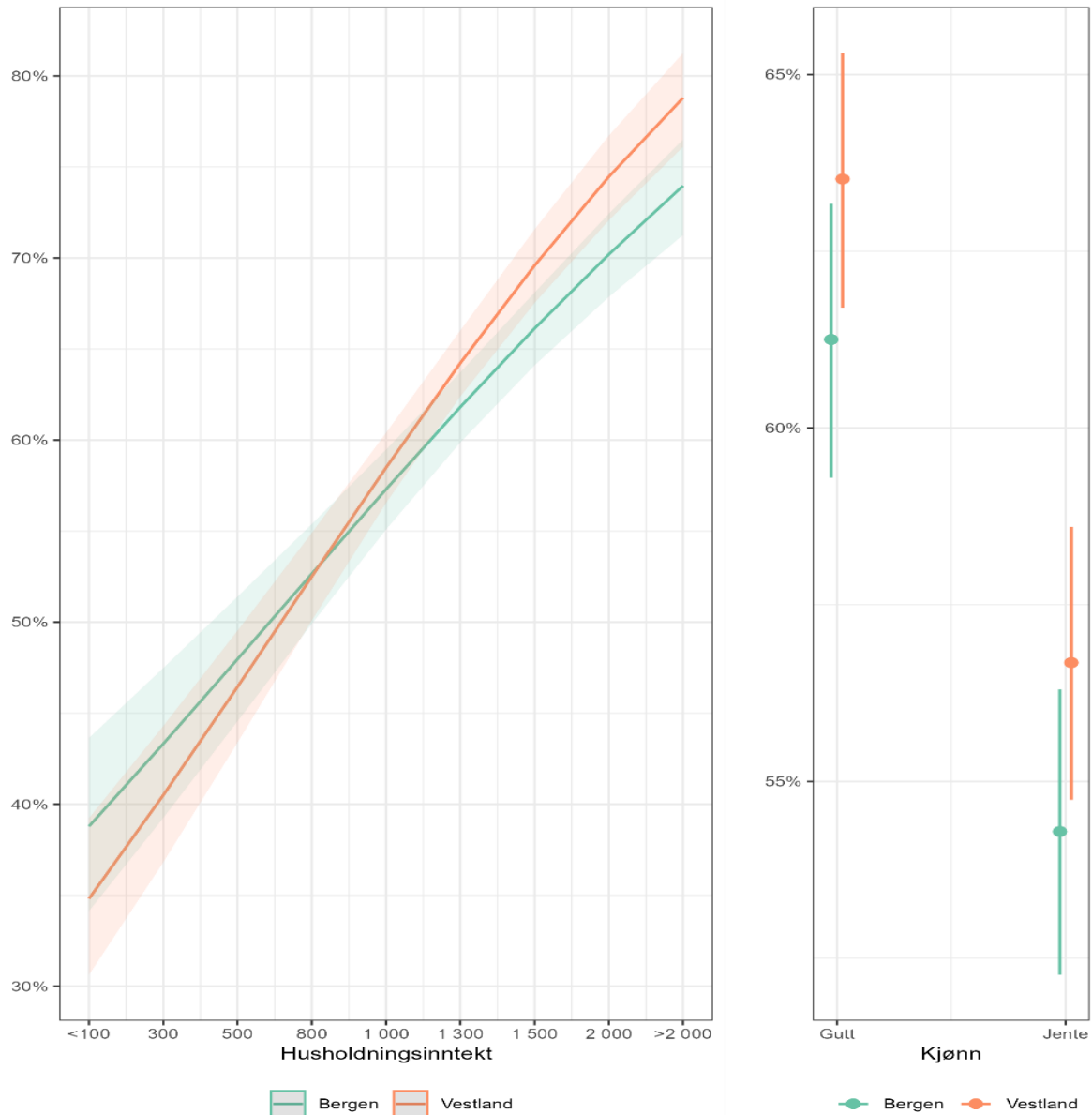
Ser vi nærmere på enkeltidrettene ser vi at fotball har et noe større konkurransepreg enn håndball. Det er flest gutter som deltar i fotball, mens det er flest jenter som deltar i håndball, så forskjellen mellom disse to store idrettene kan også bidra til å forklare noe av forskjellen mellom kjønnene i deltakelse i konkurranse.⁹

For å undersøke effekten av kjønn nærmere inkluderer vi husholdningsinntekt og hvorvidt barnet bor i Bergen eller Vestland (utenom Bergen) i analysen, i tillegg til kjønn og alder.¹⁰ Her viser husholdningsinntekt seg som en viktig variabel for deltakelse, enda viktigere enn kjønn. Figur 4 illustrerer den forventede sannsynligheten for å ha deltatt i konkurranser etter forskjellige inntektsnivå og kjønn, hvor Bergen sammenlignes med resten av Vestland. Vi ser at barna fra hjem med lav husholdningsinntekt deltar i betydelig lavere grad i konkurranser enn de med høy husholdningsinntekt, både i Bergen og Vestland. Også her ser vi at det er en forskjell mellom kjønnene, der gutter deltar noe mer på de fleste inntektsnivå. Figur 4 viser at når vi tar hensyn til inntekt og område, blir effekten av kjønn på konkurransedeltakelse mye større enn når vi bare ser på alder og kjønn (som vi gjør i figur 3). Vi ser også at begge kjønn deltar noe mer i konkurranse i resten av Vestland enn i Bergen.

⁹ Forskjellene mellom gutter og jenter reduseres kraftig dersom fotball ekskluderes fra analysen.

¹⁰ Vi har gjennomført en standard regresjonsanalyse som inkluderer barnas kjønn og alder, familiens husholdningsinntekt, om barnet bor i Bergen eller Vestland (utenom Bergen), samt et interaksjonsledd mellom husholdningsinntekt og bostedsområde, for å undersøke om det er vesentlig forskjell etter inntekt i områdene. Se Tabell A3 i Appendiks for full modellspesifikasjon.

Figur 4: Forventet deltakelse i konkurranser etter husholdningsinntekt og kjønn i Bergen og Vestland (uten Bergen) (n=7971)

Figurforklaring: Figuren viser den forventede verdien (sannsynligheten for å ha deltatt på konkurranser) for hvert nivå av de ulike variablene. Effekten av husholdningsinntekt er litt sterkere for Vestland enn for Bergen. Det er vesentlig forskjell etter kjønn i både Vestland og Bergen. Kilde: BFP runde 4

4.2 Deltakelse på elitenivå

Fordi deltakelse på elitenivå (kretslag/ landslag) stort sett er aktuelt for de eldre barna ble dette oppfølgingsspørsmålet¹¹ kun stilt til foreldre med barn fra 12-17 år. De eldste ungdommene er derfor også inkludert i denne delen av analysen.

Det er få ungdommer som deltar på elitenivå. I snitt for det vektete utvalget av 12- til 17-åringer i hele Vestland (n=4887) utgjør disse bare rundt 7 prosent.¹² Den videre analysen inkluderer kun barn og unge mellom 12 og 17 år som allerede deltar i minst én idrettsaktivitet (n=1958).

For å finne ut hva som karakteriserer barn og unge som deltar på elitenivå har vi inkludert flere bakgrunnsvariabler i analysen.¹³ Vi kan slik utforske effekten av hver variabel på sannsynligheten for å delta på elitenivå, gitt påvirkningen fra de andre variablene. Figur 5 viser effekten av de mest interessante variablene i modellen: kjønn, barnets fødemåned, husholdningsinntekt, endringer i familieøkonomien, foreldres egen idrettsaktivitet og foreldres egen opplevelse av å tilhøre et hjem som var opptatt av sport og idrett.¹⁴

Visualiseringen av modellen i figur 5 lar oss se viktigheten av de forskjellige variablene opp mot hverandre.¹⁵ Tar vi for oss sammenhengen med kjønn først, ser vi at det er 30 prosent større sannsynlighet for at gutter deltar på et tilbud på elitenivå enn jenter.¹⁶ Likevel er dette den svakeste sammenhengen i denne modellen.

Husholdningsinntekt er en langt viktigere faktor. Barna fra de mest velstående husholdningene har mer enn tre ganger så høy sannsynlighet for å delta på elitenivå som barna fra husholdningene med lavest inntekt. Samtidig ser vi at utviklingen i familieøkonomien de siste tre årene¹⁷ ikke påvirker modellen. Dette indikerer at sammenhengen med inntekt ikke nødvendigvis handler om kostnadsbarrierer.

Barnets fødemåned viser seg også som viktig. Januar-barn har dobbelt så stor sannsynlighet for å delta på elitetilbud som desember-barn.

¹¹ Spørsmålsformulering: "Vennligst kryss av for det [barn_navn] har deltatt på i forbindelse med disse aktivitetene". Svaralternativ: "kretslag, landslag eller annet elitenivå".

¹² Vi har laget estimat for hver folkehelseregion i Vestland fylke i Figur A2 i appendiks.

¹³ Vi har gjennomført en standard regresjonsanalyse, se tabell A4 i Appendiks for full modell-spesifikasjon.

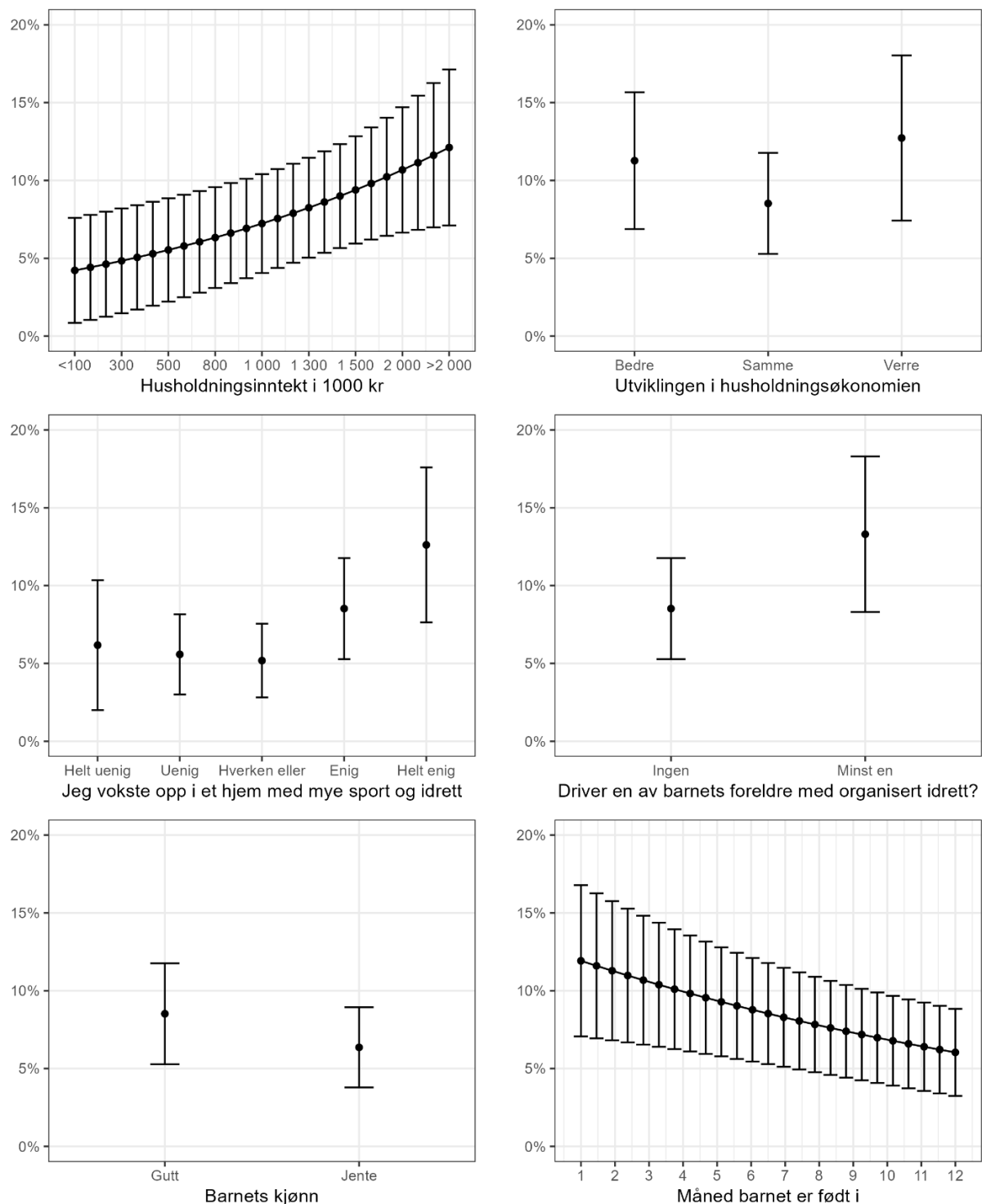
¹⁴ Andre variabler som inngår i modellen er område (Bergen eller Vestland), familiesammensetning (aleneforelder eller to foreldre), boforhold (delt bosted, ikke delt bosted), mors utdanningsnivå, og mors fødeland (Norge/ikke Norge). Ingen av disse variablene gav noe utslag på hvorvidt barnet deltok på elitetilbud.

¹⁵ Ved å ta i bruk standardiserte koeffisienter kan vi si noe om den relative påvirkningen til hver variabel gjennom endringer i standardavvik. Dette involverer en omkodning som ikke alltid er ideell, og kan derfor kun antyde størrelsesforskjellens viktighet.

¹⁶ Ved å dele den predikerte sannsynligheten for gutter (6,4 prosent) på den for jenter (4,9 prosent) får vi 30 prosent.

¹⁷ Spørsmålsformulering: «Har din eller hus-holdningens inntekt/økonomi endret seg merkbart de siste 3 årene?» Svaralternativ: Bedre, verre, samme.

Figur 5: Visualisering av modell for deltakelse på elitenivå i idrett i Vestland (n=1958)

Figurforklaring: Figuren viser den forventede endringen i den avhengige variabelen «elitedeltakelse» for ulike verdier for hver av seks påvirkningsvariabler, hvis alt annet holdes likt. De andre variablene i modellen (ikke vist i figuren) er mors utdanning, område (Vestland eller Bergen), familiesammensetning (aleneforelder eller to foreldre), boforhold (delt bosted, ikke delt bosted) og mors fødeland. Ingen av disse variablene viser statistisk signifikant sammenheng med sannsynligheten for å delta på et elitetilbud. Se tabell A4 i appendiks for full modellspesifikasjon. Kilde: BFP runde 4

De to klart viktigste variablene i analysen handler om foreldrenes eget forhold til sport og idrett. Hvorvidt foreldrene selv vokste opp i hjem med mye sport og idrett er dobbelt så viktig i analysen som både husholdningsinntekt og barnets fødemåned.¹⁸ Barn av foreldre som kjenner seg helt igjen i denne beskrivelsen har omtrent tre ganger så stor sannsynlighet for å delta på elitenivå som barn av foreldre som ikke kjenner seg igjen i denne beskrivelsen.¹⁹ Hvorvidt foreldrene selv aktivt driver med organisert idrett betyr nesten like mye som hvorvidt foreldre vokste opp i et hjem preget av idrett. Dersom minst én av foreldrene deltar i organisert idrett i dag, er det nesten dobbelt så sannsynlig at barnet deltar på et elitetilbud som når ingen foreldre deltar i organisert idrett.

Sett under ett viser analysen et mønster der sannsynligheten for å delta i en idrett på elitenivå er forsterket av en rekke faktorer som i stor grad opptre sammen i barns liv. Effekten av høy inntekt bør ikke tolkes i lys av kostnader og barrierer, men heller opp mot forskjeller i livsstiler (se for eksempel Roaldsnes, 2024). Familier med høy husholdningsinntekt er mer opptatt av idrett og driver i større grad med idrett enn andre segment av befolkningen. Den symbolske verdien av idrettsprestasjoner er også klart sterkere (se for eksempel Jarness og Sølvberg (2018)).

Denne analysen indikerer et mønster av en *sterkere orientering* mot idrett i denne delen av befolkningen, og ikke nødvendigvis et mønster av *barrierer* mot å delta for andre deler av befolkningen.

¹⁸ Koeffisientene for variablene husholdningsinntekt og foreldres egen sportsoppvekst er relativt like, men en standardisering viser at sistnevnte er langt viktigere. Dette er sannsynligvis knyttet at få har veldig lav eller høy inntekt, som er hvor effekten av husholdningsinntekt er størst.

¹⁹ Det er 3 prosents sannsynlighet for elitedeltakelse for barn der foreldrene er helt uenig i beskrivelsen, og 8,7 prosent sannsynlighet der foreldre er helt enig i beskrivelsen.

5 Fordypningstilbud i kultur

Kapittelsammendrag: Nær 30 prosent av barn og unge i panelet (i Bergen og Vestland) har minst én fast organisert kulturaktivitet, og halvparten av disse tar del i fordypningstilbud i kultur. Fordypningstilbud i vår analyse inkluderer leir og samlinger, deltakelse i konkurranser, eller deltakelse på kurs eller tilleggsopplæring i forbindelse med kulturaktiviteten.

Denne ekstra kompetansehevingen finner vi langt mer av i Bergen enn ellers på Vestlandet. Våre analyser viser at ekstra kompetanseheving i form av fordypningstilbud er helt kjønnsnøytralt. Så selv om jenter overordnet deltar i kulturaktiviteter i langt større grad enn gutter, skilles det ikke mellom gutter og jenter *når de først har begynt* på en kulturaktivitet. Foreldres utdanningsnivå spiller en svært stor rolle for hvem som deltar i kulturaktivitet, men, som med kjønn, spiller dette ikke noen rolle for deltakelse i fordypningstilbud når barna allerede er innenfor kulturaktivitet.

På samme måte som for elitedeltakelse i idrett, ser vi at dette er «arvingenes» arena: Hvis foreldrene selv deltar i kulturorganisasjoner har også barna langt større sannsynlighet for å delta i fordypningstilbud.

I dette kapittelet ser vi nærmere på ekstra kompetansehevende tilbud innen organisert kulturaktivitet, som vi kaller «fordypningstilbud». Som tidligere nevnt finnes det lite forskning som ser på barns deltakelse i kulturaktiviteter generelt²⁰, og særlig lite som utforsker «talentutvikling» innenfor kultur (Nilsen & Hylland, 2018).

Foreldre som svarte at barnet deres var aktivt innen faste organisert kulturaktivitet fikk oppfølgingsspørsmål om hvorvidt barnet deltok på «fordypningstilbud» (konkurranser, samling eller leir, og tilleggsopplæring eller kurs) innenfor disse kulturaktivitetene²¹. I snitt for det vektete utvalget av 6- til 15-åringer i hele Vestland (n=8913) var det rundt 30 prosent som deltok i kulturtilbud. Rundt halvparten av disse deltok i minst ett fordypningstilbud innen kultur. I den videre analysen ser vi kun på de barna som har minst én kulturaktivitet (n=2767).

5.1 Bruk av fordypningstilbud i Bergen og Vestland

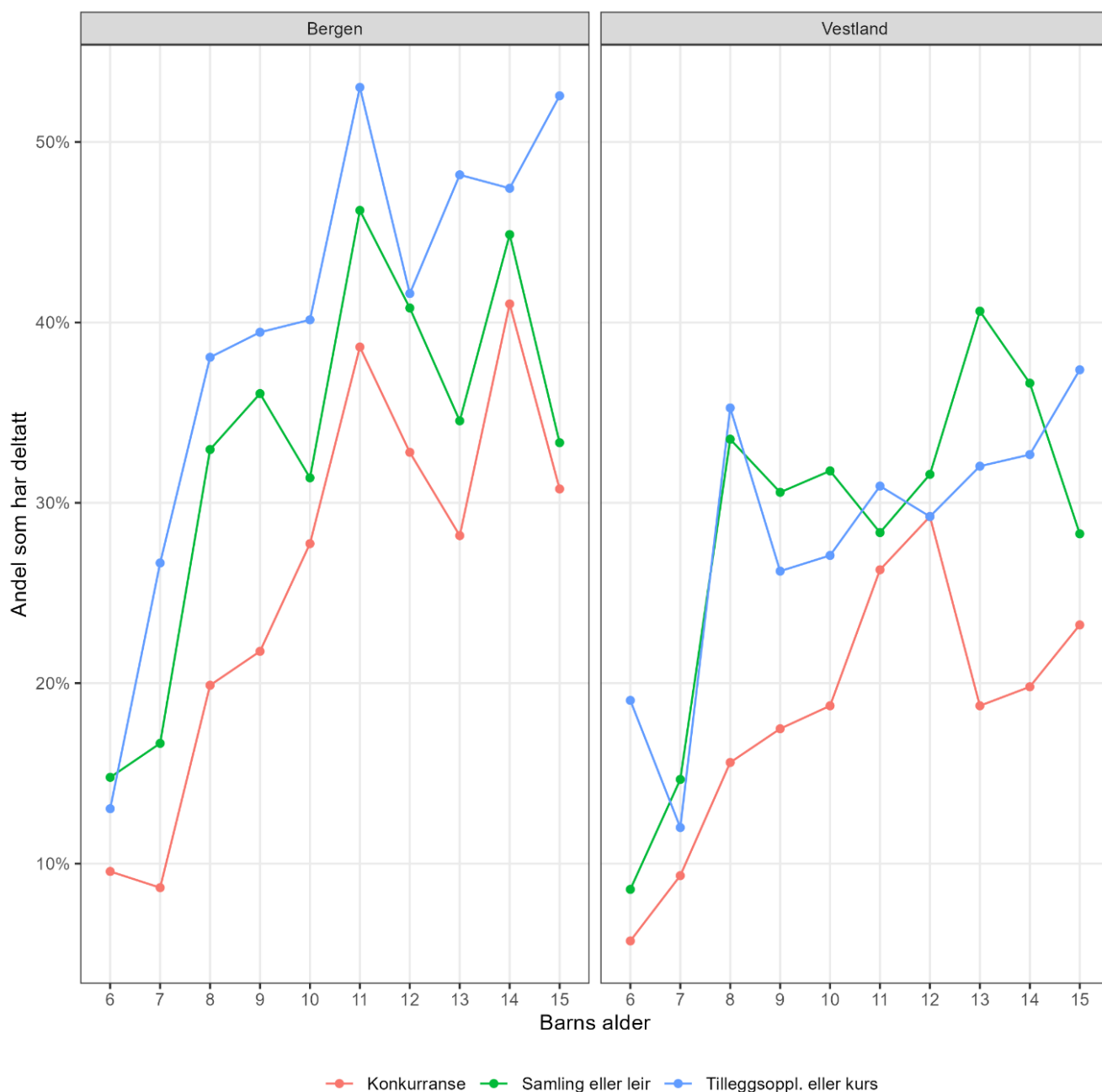
Figur 6 viser beskrivende statistikk for deltakelse i fordypningstilbudene etter barns alder og område. I Bergen er tilleggsopplæring eller kurs den største kategorien av fordypningstilbud, tett fulgt av samling eller leir, med deltakelse i konkurranser som minst hyppig valgt. For Vestland fylke (uten Bergen) er deltakelse i de første to kategoriene mer likt fordelt, mens deltakelse i konkurranse er noe lavere. Vi ser tydelig at bruk av fordypningstilbud er mer utbredt i Bergen enn i resten av Vestland.²² I begge områder er det en tydelig sammenheng mellom økende alder og mer fordypningstilbud. Majoriteten av barn som deltar på fordypningstilbud har kun deltatt på ett slikt tilbud, mens det er en mindre andel som har flere.

²⁰ Lesere som er interesserte i en analyse i hva som knyttes til deltakelse i kultur mer overordnet, se Roaldsnes (2024).

²¹ For hver kulturaktivitet en forelder svarte at barnet gikk på fikk de oppfølgingsspørsmålet: «Vennligst kryss av for det [navn_barn] har deltatt på i forbindelse med disse aktivitetene i 2022», med svaralternativene: «konkurranser», «samling eller leir», «tilleggsopplæring eller kurs», eller «har ikke deltatt på noe av dette».

²² Se fordelingen etter folkehelseregioner i Vestland fylke i Figur A1 i appendiks.

Figur 6: Bruk av fordypningstilbud innen kultur etter alder i Bergen og Vestland (uten Bergen) (n=2767)

Figurforklaring: Figuren viser deltakelse i forskjellige typer fordypningstilbud etter alder og bør leses som trendlinjer som sier noe om retningen på deltakelsen (fra lav til høy) heller enn konkret forskjell fra alder til alder. Figuren viser kun barn som deltok på minst én kulturaktivitet i våren 2022. Kilde: BFP runde 4

5.2 Hvem deltar i fordypningstilbud?

For å se nærmere på hvem av kulturdeltakerne som deltar i fordypningstilbud har vi lagt til flere bakgrunnsvariabler i analysen. Vi undersøker da effekten av hver variabel på sannsynligheten for å delta på minst ett fordypningstilbud, gitt effekten av de andre variablene²³. Variablene som inngår i modellen er barnets alder, barnets kjønn, mors utdanningsnivå, husholdningsinntekt, område (Bergen eller Vestland), om foreldre vokste opp i et hjem med kulturelle interesser, og foreldres egen deltakelse i kulturaktivitet²⁴.

Analysen (se tabell A5 i appendiks) viser ingen forskjell mellom gutter og jenter på om de deltar på fordypningstilbud eller ikke. Det er, som vi har sett tidligere, langt flere jenter enn gutter som er deltakere i fast organisert kulturaktivitet, men ulikheten etter kjønn stopper her. Når jenter og gutter først er med på kulturaktiviteter, deltar de på fordypningstilbud i samme grad. På samme måte ser vi at til tross for at foreldres utdanningsnivå har en sterk sammenheng med om barna deltar på kulturaktiviteter eller ikke, er det ingen sammenheng mellom foreldres utdanningsnivå og om barnet deltar i fordypningstilbud. Det er heller ingen sammenheng med deltakelse i fordypningstilbud innen kultur og hvorvidt foreldrene har vokst opp i et hjem med kulturelle interesser.²⁵ Dette er til forskjell fra idrett, der foreldres oppvekst i hjem med mye idrett var en av de viktigste påvirkningsvariablene for barnas elitedeltakelse.

Figur 7 gir en visualisering av de viktigste variablene i analysen og hvilken effekt disse har på sannsynligheten for å delta på fordypningstilbud. Figuren viser at det ikke er en sammenheng mellom husholdningsinntekt og sannsynligheten for at barnet deltar i et fordypningstilbud i kultur (i motsetning til det vi så for deltakelse i konkurranse og elitenivå i idrett). Videre ser vi at det er stor forskjell på å bo i Bergen eller andre områder i Vestland fylke. Barn i Bergen har ni prosentpoeng større sjanse for å delta i et fordypningstilbud. Barnets alder har også mye å si: jo eldre barnet er, jo større sannsynlighet er det for at barnet deltar i et fordypningstilbud.

Den mest utslagsgivende variabelen i denne analysen er foreldres egen kulturaktivitet, illustrert nederst til venstre i figur 7. Variabelen viser hvorvidt minst én av foreldrene er aktive i en kulturorganisasjon (kor, korps, teaterlag e.l.) for tiden²⁶, om minst én har deltatt tidligere, eller om ingen av foreldrene har deltatt noensinne. Sannsynligheten for at barnet deltar i fordypningstilbud øker med nesten 20 prosent dersom minst én av foreldrene er aktive i en kulturorganisasjon nå, mot at de var aktiv tidligere eller aldri.

Hva kan ligge bak en slik sammenheng? Foreldre som har erfaring fra kulturorganisasjoner kan tenkes å ha mer innblikk i hvilke typer tilbud som er tilgjengelige, men det er også plausibelt at foreldrene inspirerer barna til sterkere engasjement gjennom felles interesser.

I analysen over barns tilgang til fordypningstilbud innenfor fast organisert kulturaktivitet kan vi se at den største fordelten tilfaller de på innsiden. Barn som har foreldre som har sterkere kjennskap til det organiserte kulturlivet har fordeler som er utilgjengelig for barn som ikke har vokst opp med denne innsidekunnskapen.

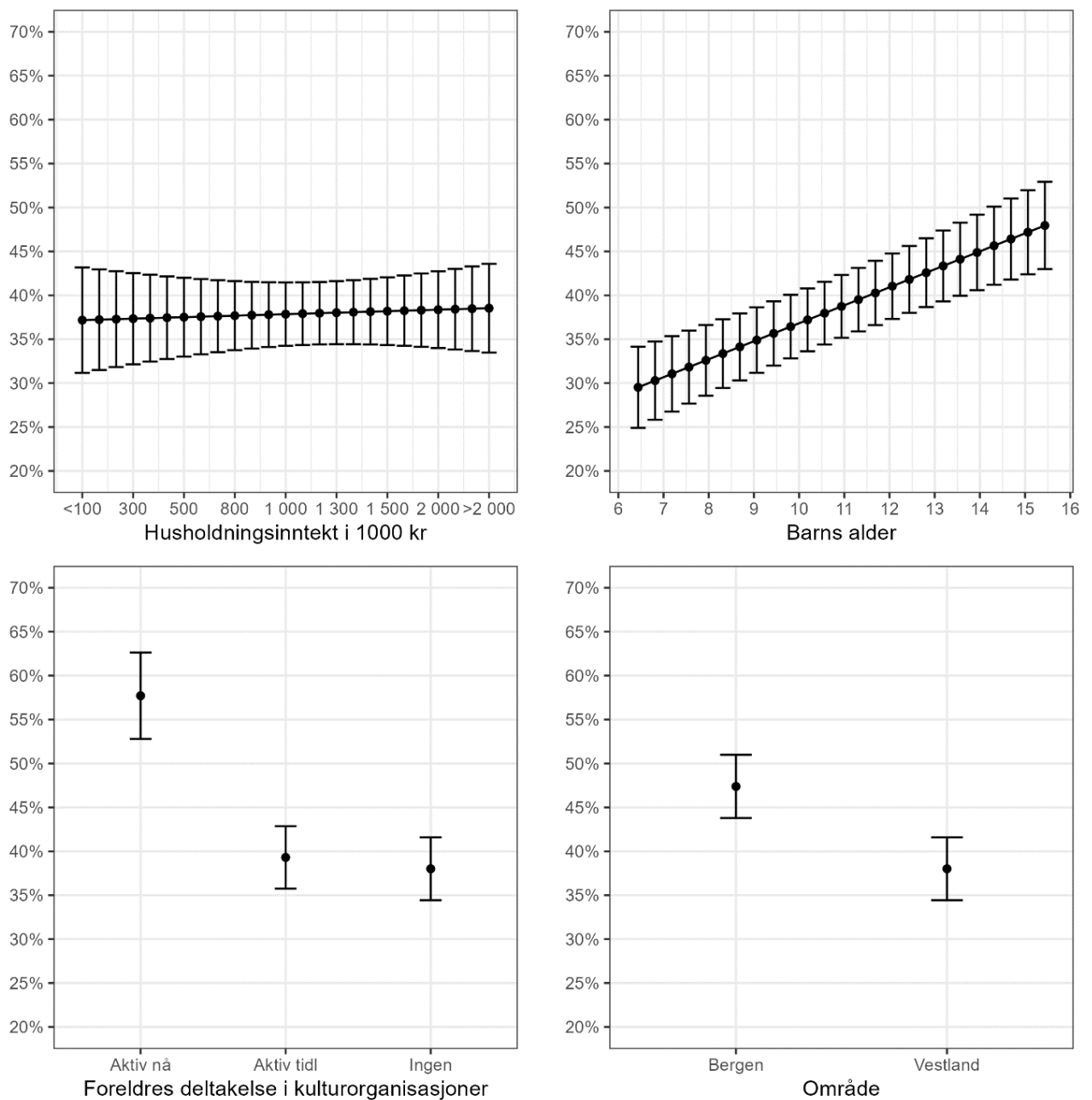
²³ Vi har gjennomført en standard regresjonsanalyse, se tabell A4 i Appendiks for full modellspesifikasjon

²⁴ Foreldre ble spurt om de selv eller den andre voksne i husholdningen deltar i kulturorganisasjoner (kor, korps, teaterlag etc.) for tiden, tidligere eller aldri har gjort dette.

²⁵ Foreldre tok stilling til påstanden «Jeg vokste opp i et hjem med mange bøker, musikk, kunst og andre kulturelle interesser» og valgte blant svar-alternativene: helt uenig, uenig, verken enig eller uenig, enig, helt enig.

²⁶ Altså, ved tidspunktet spørreundersøkelsen ble besvart.

Figur 7: Visualisering av modell for deltakelse i fordypning innen kultur i Vestland (n=2665)

Figurforklaring: Figuren viser den forventede endringen i den avhengige variabelen «fordypning» for ulike verdier for hver av fire påvirkningsvariabler, hvis alt annet holdes likt. Den viktigste variabelen er foreldres deltakelse i kulturorganisasjoner, dernest barnets alder. De andre variablene som inngår i modellen er barnets kjønn, mors utdanningsnivå, og om foreldre vokste opp i et hjem med kulturelle interesser. Ingen av disse variablene viser statistisk signifikant sammenheng med sannsynligheten for å delta i et fordypningstilbud. Se tabell A5 i appendiks for full modellspesifikasjon. Kilde: BFP runde 4

6 Oppsummerende diskusjon

I denne rapporten har vi brukt data fra Barnefamiliepanelet til å se på hvilken rolle kjønn spiller i fritidslivet til barn og unge.

Analysen har tatt for seg to nivåer. På det ene nivået har vi skissert betydningen av kjønn for hva barn gjør på fritiden. På det andre nivået har vi undersøkt dybden i deltakelsen gjennom å analysere hvem som tar del i tilbud som viser en fordypet deltakelse. I idrett har vi sett på deltakelse i konkurranser og deltakelse på elitenivå. Innenfor kulturaktiviteter har vi sett på deltakelsen i det vi har kalt fordypningstilbud. I begge tilfeller antar vi at slik dybdedeltakelse bygger ekstra kompetanse og selvtillit.

Både gutter og jenter deltar i minst én organisert fritidsaktivitet i like stor grad. Men, med unntak av barnas alder, som ofte er førende for aktivitetsnivået, er barnas kjønn den viktigste faktoren som former innholdet i barnas fritid. Gutter er i stor grad idrettsdeltakere, mens jenter deltar i en blanding av idrett og kultur. Andelen gutter som deltar i kultur- eller andre fritidstilbud er liten. I tillegg er de fleste fritidsaktiviteter sterkt kjønnssegregert, så det er store forskjeller i hvilke idretts- og kulturaktiviteter gutter og jenter driver med. Halvparten av guttene har bare én fritidsaktivitet, og det er fotball. Den neste store grupperingen av gutter deltar i mindre utbredte idretter og idretter som tilbyr alternativ til fotball. Til sammen dominerer idrett livene til mer enn 80 prosent av guttene. Det eneste kulturtilbudet som er i nærheten av en viss kjønnsbalanse er ulike former for musikk- og kulturundervisning, men også der er jentene en klar majoritet (33 prosent flere).²⁷

For de forskjellige satsningsnivåene innen idrett ser vi at kjønn er viktig, men langt fra viktigst. Jentene ligger litt bak guttene i både tilgangen til konkurranse og til elitetilbud. Deler av dette kan sannsynligvis spores tilbake til forskjeller mellom fotball og håndball.

Det som viser seg å ha en større betydning enn kjønn er foreldrenes inntektsnivå, samt foreldrenes tilknytning til idrett. Sammenhengen med inntekt betyr ikke nødvendigvis at det koster for mye å delta i konkurranser eller i elitetilbud, men kan være et uttrykk for at forskjellige inntektsgrupper prioriterer og verdsetter idrett i ulik grad. Mange legger rent økonomiske kostnader til grunn når disse sammenhengene skal forklares, men i de få studiene som eksplisitt studerer dette kan man ikke finne støtte for kostnadsbarrierer (se spesielt Hjalmarsson 2015). I denne analysen ser vi mønstre som er felles for kultur og idrett som i større grad peker på forskjeller i familiekultur og implisitte og eksplisitte prioriteringer. I begge analysekapitler som omhandler fordypningstilbud ser vi klare trekk til at det er barna som er «arvinger», altså barn av foreldre som også driver med idrett eller kultur, som tar del i ekstratilbudene.

Det finnes en omfattende forskningstradisjon som ser på overføringen av ressurser fra foreldre til barn gjennom kultivering av barns kompetanse og interesser (se spesielt Lareau 2003). Funnene i denne rapporten sammenfaller i stor grad med funnene knyttet til denne forskningstradisjonen og viser behovet for større innsikt i hvordan slike prosesser kan utspille seg i Bergen og Vestland, og hvilke grep som kan bidra til mindre ulikhet i barns tilgang til fordypet deltakelse i sitt organiserte fritidsliv.

²⁷ Dette funnet speiler registerdataanalyser gjennomført av SSB på deltakere i kulturskolen, der to av tre elever er jenter. Vi gjentar poenget her. Innenfor kulturaktivitet er dette en av de mest kjønnsbalanserte kategoriene, som understreker hvor stor forskjell det er på gutter og jenters muligheter for deltakelse i organiserte kulturaktiviteter.

7 Appendiks

7.1 Spesifikk multippel korrespondanseanalyse (MCA)

I kapittel 3, beskriver vi hvilke typer fritidsaktiviteter som ofte opptrer sammen i datamaterialet. Det vil si, hvis et barn driver med flere fritidsaktiviteter, hvilke kombinasjoner ser vi oftest sammen. Vi gjør dette ved hjelp av *Spesifikk multippel korrespondanseanalyse (MCA)*. Dette er en teknikk innen Geometric Data Analysis (GDA) som brukes til å analysere og visualisere relasjoner mellom flere kategoriske variabler. Resultatene visualiseres i et flerdimensjonalt rom, hvor avstanden mellom punktene indikerer graden av likhet eller forskjell mellom kategoriene. Nærmere punkter betyr sterkere relasjoner.

Tabell A1 gir en oversikt over hvilke kategorier som er slått sammen og brukt i analysen fra kapittel 3. En korrespondanseanalyse gir muligheter for å redusere kompleksiteten i en stor matrise (som en matrise over deltakelse og ikke deltakelse i fritidsaktiviteter), for å undersøke den overordnede strukturen på sammenhengen mellom dataene i matrisen. Det er tre hovedregler når man gjennomfører en korrespondanseanalyse. For det første skal variablene man legger inn i analysen være godt beslektet. I denne analysen er alle variablene beslektet ved å være fritidsaktiviteter, måter å tilbringe strukturert tid på fritiden, drevet i første rekke av organisasjoner. For det andre må listen over variabler være så uttømmende som mulig. Dersom vi mangler en viktig variabel vil det kunne påvirke analysen. For det tredje må variabler ikke inneholde for små verdier. Ett råd er å trekke ut eller slå sammen kategorier som har lavere frekvens enn 5 prosent. I denne analysen har vi valgt å slå sammen noen av de veldig lavfrekvente variablene med større variabler. Statistisk sett har tilleggsvariansen svært lite å si på romkonstruksjonen, men vi ønsker å beholde mest mulig av variansen i dataene. En del av disse små kategoriene har vi spurt om eksplisitt (for eksempel Ski), andre har vi konstruert gjennom en kategorisering av svarkategorien "Annet, vennligst spesifiser" (se for eksempel dans, friluftsforslag, kampsport).

Tabell A1: Kombinerte kategorier

Fritidsaktivitet	Endring
Fotball	
Håndball	
Musikk- og kulturundervisning	
Dans*	Dans oppgitt under kultur, idrett eller nevnt i annet
Gymnastikk og turn	
Kampsport*	Lagt til kampsporter nevnt i tekstsoks
Basketball, volleyball*	Basketball+Volleyball+Bandy+Racketsport+Rugby+Amerikansk fotball
Fritidsklubb	
Korps, band og orkester	
Kor	
Friluftslivsorganisasjoner*	Friluft (hovedkategori), lagt til andre friluftsforslag nevnt i "annet"
Vinteridretter*	Ski, skøyting, andre vinteridretter hentet fra "annet"
Religiøse organisasjoner*	Lagt til KRIK
Teater	

7.2 Multinominell regresjonsmodell (klyngeanalyse)

Videre i kapittel 3, for å tydeligere illustrere hva som kjennetegner barna med forskjellige grupperinger av aktiviteter har vi delt dem inn i kategorier, eller klynger. For å analysere barns sannsynlighet for å tilhøre hver av klyngene har vi brukt en **multinomial regresjonsmodell** (tabell A2). Dette er en type statistisk modell som brukes når den avhengige variabelen er kategorisk og har mer enn to mulige utfall. Dette er nyttig når du vil forutsi sannsynligheten for ulike kategoriske utfall basert på en eller flere uavhengige variabler.

Tabell A2: Multinominell regresjonsanalyse (konkurrerende utfall) på klyngetilhørighet

Avhengig variabel:				
	Referansekategori – klynge 1.			
	Klynge 2	Klynge 3	Klynge 4	Klynge 5
Alder 9-11 år	1.111 (1.116)	0.631 (1.137)	1.774 (1.133)	1.243 (1.197)
Alder 12-15 år	0.725 (1.111)	0.264 (1.144)	1.421 (1.124)	0.419 (1.223)
Kjønn, Jente	0.717 (1.097)	8.484*** (1.141)	2.062* (1.097)	8.223*** (1.222)
Konstantledd	0.606 (1.086)	0.144 (1.136)	0.222 (1.111)	0.040 (1.229)
Akaike Inf. Crit.	10,145.070			
Note:	* p<0.1; *** p<0.05; **** p<0.01			

7.3 Standard regresjonsanalyse

I kapittel 4 og 5 har vi laget modeller som beskriver hvem som deltar i konkurranse og elitetilbud innen idrett, og fordypningstilbud innen kulturaktivitet. Til å gjøre dette har vi brukt **standard regresjonsanalyse**, også kjent som Ordinary Least Squares (OLS). Dette er en metode for å finne den beste rette linjen som beskriver forholdet mellom en avhengig variabel (det vi prøver å forklare) og en eller flere uavhengige variabler (de faktorene vi tror påvirker den avhengige variabelen). Resultatet er en ligning som kan brukes til å forutsi verdier av den avhengige variabelen basert på verdiene av de uavhengige variablene.

For å gjøre rapporten mest mulig leservennlig for ikke-spesialister har vi unngått å sette inn regresjonstabellene i hovedtekst, men kun visualisert og kommentert disse. Vi har heller ikke gått gjennom regresjonstabellene steg for steg og forklart begrunnelsen bak ulike metodologiske, teoretiske eller praktiske valg, slik det er vanlig og ventet å gjøre i fagfellevurderte publikasjoner.

Under finner du regresjonsmodellene som ligger bak figurene i kapittel 4 og 5.

Tabell A3: Regresjonsmodell for deltakelse i konkurranse (tilhører Figur 4)

Avhengig variabel:	
Deltakelse på konkurranse (ja/nei)	
Uavhengige variabler:	
Barn alder	-0.090***
Kjønn, jente (ref: gutt)	-0.286***
Husholdningsinntekt	0.188***
Område, Vestland (ref: Bergen)	-0.226
Samspill: Husholdningsinntekt: Område, Vestland	0.055**
Constant	0.331**
Observations	7,971
Log Likelihood	-5,210.725
Akaike Inf. Crit.	10,433.450
Note:	* p<0.1; ** p<0.05; *** p<0.01

Tabell A4: Regresjonsmodell deltakelse på elitenivå (tilhører Figur 5)

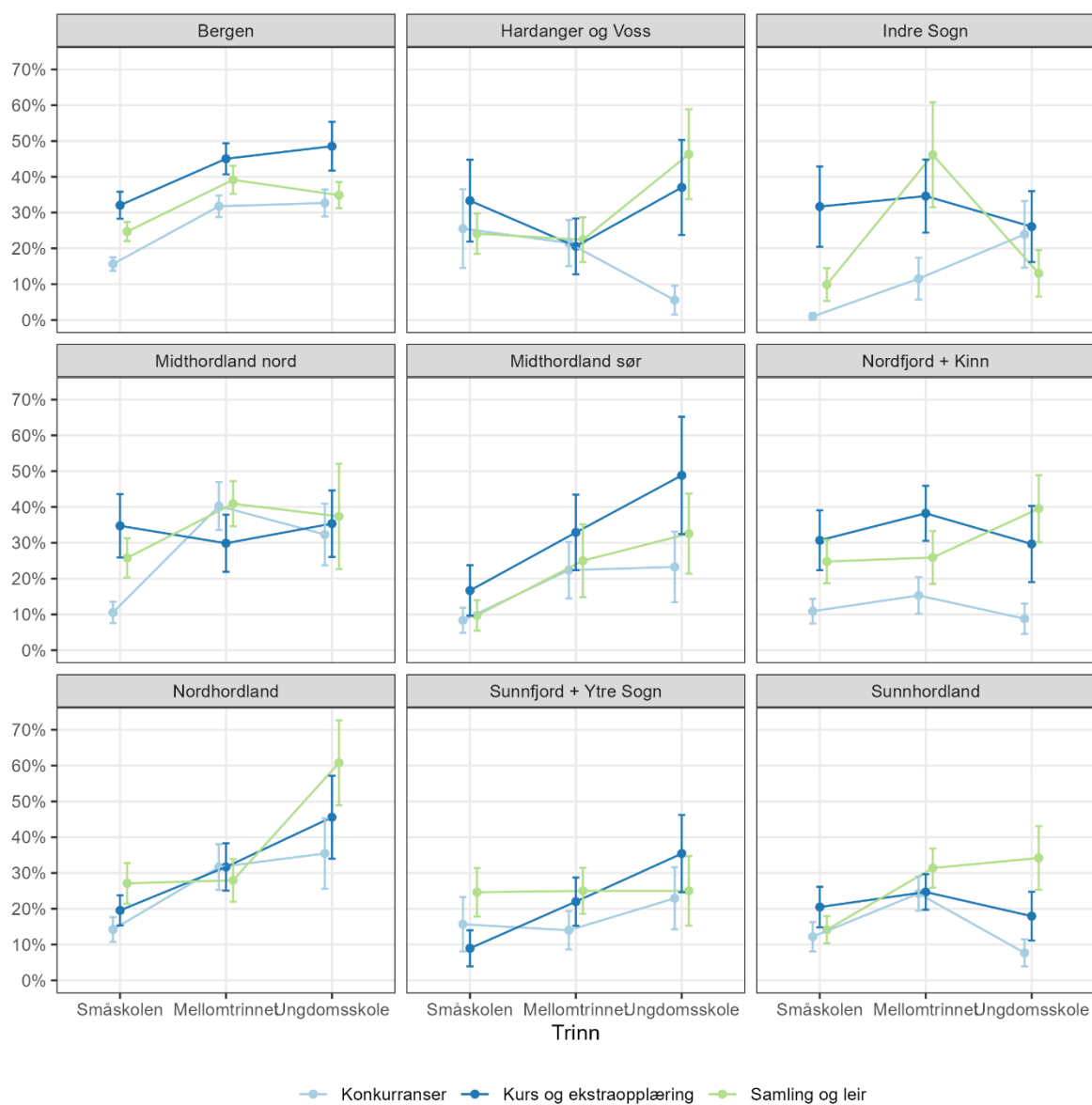
<i>Avhengig variabel:</i>	
Deltar på krets eller elitenivå (ja/nei)	
<i>Uavhengige variabler:</i>	
Kjønn, jente (referanse: gutt)	-0.316**
Husholdningsinntekt	0.143**
Område, Vestland (referanse: Bergen)	-0.216
Fødemåned	-0.068***
Forelders idrettsoppvekst, mye idrett?	
Uenig	-0.108
Hverken eller	-0.186
Enig	0.348
Helt enig	0.786**
To foreldre (ref: aleneforelder)	-0.240
Foreldres sportsaktivitet, minst én forelder (ref: ingen)	0.499***
Delt bosted, ja (ref: ikke delt bosted)	-0.005
Forelders fødeland, ikke Norge (ref: Norge)	0.264
Økonomisk utvikling, samme (ref: bedre)	-0.310*
Økonomisk utvikling, verre (ref: bedre)	0.138
Mors utdanningsnivå, ref: bachelornivå	
Mastergrad	-0.074
Annet	-13.389
Phd	-0.550
Grunnskole	0.293
Videregående eller fagskole	-0.015
Constant	-2.326***
Observasjoner	1,958
Log Likelihood	-652.092
Akaike Inf. Crit.	1,344.185
Note:	* p<0.1; ** p<0.05; *** p<0.01

Tabell A5: Regresjonsmodell for deltagelse i fordypningstilbud i kultur (tilhører Figur 7)

<i>Avhengig variabel:</i>	
Fordypning i kulturtilbud (ja/nei)	
<i>Uavhengige variabler:</i>	
Barns alderskohort	0.084***
Husholdningsinntekt	0.013
Kjønn, jente (ref: gutt)	-0.091
Foreldres deltagelse i kulturorganisasjoner (ref: ingen)	
Minst én aktiv nå	0.836***
Minst én aktiv tidligere	0.067
Område, Vestland (ref: Bergen)	-0.398***
Mors utdanningsnivå (ref: Bachelorgrad)	
Grunnskole	-0.165
Videregående	-0.038
Fagskole	0.184
Mastergrad	-0.035
Ph.D	-0.130
Annet	-0.572
Forelder om å vokse opp i hjem med mye bøker, musikk og andre kulturelle interesser (ref: Hverken eller)	
Helt uenig	-0.120
Uenig	-0.050
Enig	-0.078
Helt enig	-0.106
Constant	0.060
Observations	2,665
Log Likelihood	-1,782.527
Akaike Inf. Crit.	3,599.054
<i>Note:</i>	* p <0.1; ** p <0.05; *** p <0.01

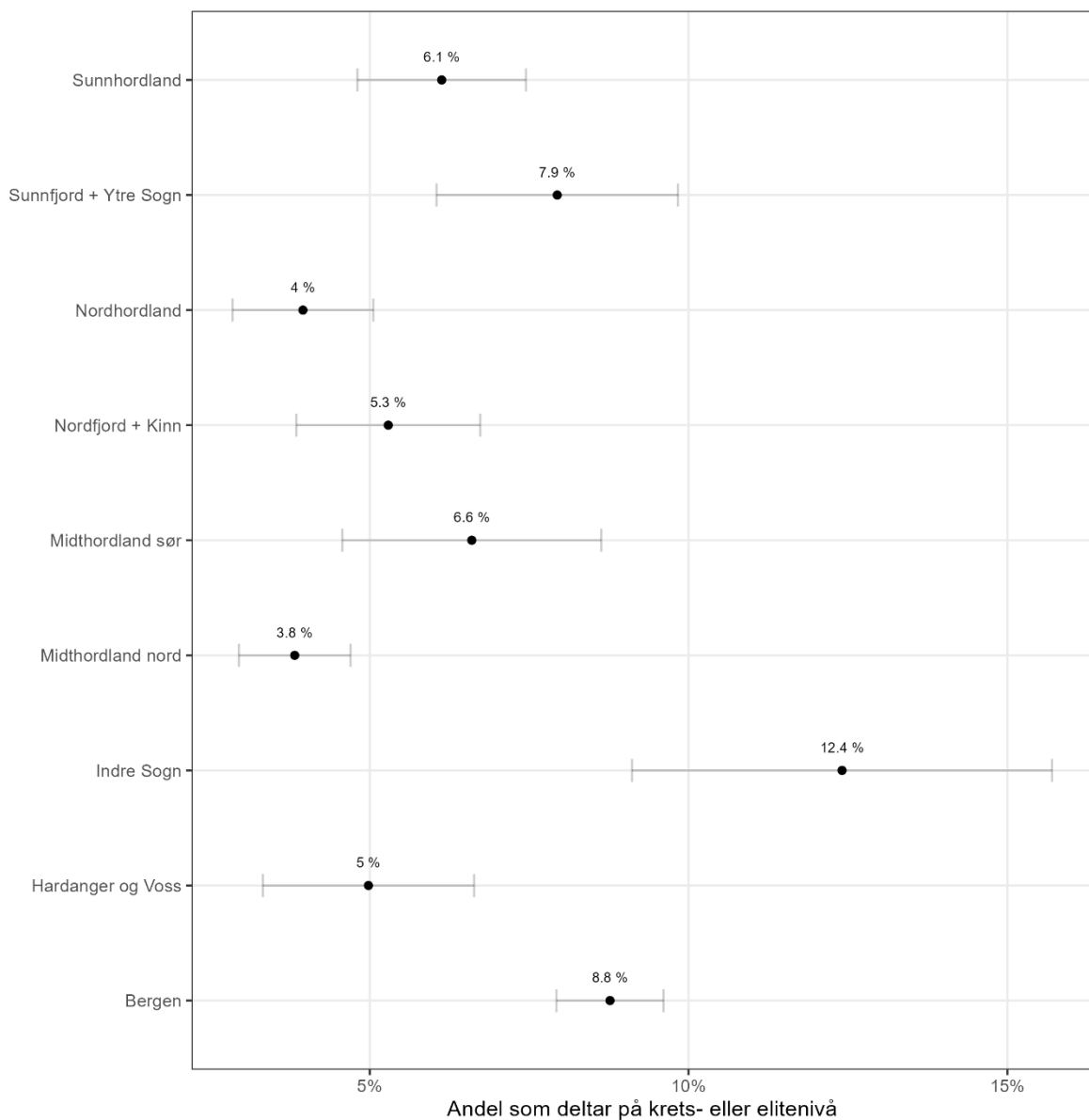
7.4 Tilleggsanalyser Vestland fylke

Figur A1: Deltakelse i fordypningstilbud innen kultur etter folkehelseregioner.

Figur A1 viser deltakelsen i fordypningstilbud innen kulturaktiviteter for folkehelseregioner i Vestland fylke, snitt-deltakelse, vektet etter utdanningsnivå. I denne figuren har vi slått sammen aldersgrupper for mer stabile estimat.

Figur A2: Deltakelse i elitetilbud innen idretten etter folkehelseregioner.

Figur A2 viser deltakelsen i elitetilbud for barn og unge i alderen 12-16 i ulike folkehelseregioner i Vestland fylke. Snitt-deltakelsen er estimert med utdanningsnivå som vekt. Konfidensintervallen (grått) for hvert estimat er knytt til antallet observasjoner og sier noe om sikkerheten i estimatene.

8 Referanser

- Arnesen, D., & Hansen, V. W. (2024). *Kunnskapsoppsummering om barn og unges deltakelse i fritidsaktiviteter. Dimensjoner i deltakelse, barrierer, behov og tiltak*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/handle/11250/3127682>
- Bergen kommune et al. (2024a). *Barnefamiliepanelet, felt 1 [Datasett]* [Datasett]. Sikt - Kunnskapssektorens tjenesteleverandør. <https://doi.org/10.18712/NSD-NSD3162-V4>
- Bergen kommune et al. (2024b). *Barnefamiliepanelet, felt 4 [Datasett]* [Datasett]. Sikt - Kunnskapssektorens tjenesteleverandør. <https://doi.org/10.18712/NSD-NSD3165-V1>
- Eriksen, I. M. (2022). Teens' dreams of becoming professional athletes: The gender gap in youths' sports ambitions. *Sport in Society*, 25(10), 1909–1923. <https://doi.org/10.1080/17430437.2021.1891044>
- Nilsen, A. C. E., & Hylland, O. M. (2018). A Bildung perspective on the Norwegian arts education model. *Nordisk kulturpolitisk tidsskrift*, 21(1), 25–47. <https://doi.org/10.18261/ISSN2000-8325-2018-01-03>
- Persson, M., Stefansen, K., & Strandbu, Å. (2020). Fotball som kjønnet mulighetsrom. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 44(3), 231–245. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1781-2020-03-05>
- Rabben, Å. K., Fjellsende, W., Ånensen, R. D., & Hazell, W. (2023). *Barn og unge i Vestland: Faste organiserte aktiviteter 2022* (Rapport fra Barnefamiliepanelet 6). Bergen kommune. <https://www.bergen.kommune.no/api/rest/filer/V20483230>
- Roaldsnes, A. (2024). Social capital and the intergenerational transmission of cultural capital: How parents' social networks influence children's accumulation of cultural capital. *Poetics*, 102, 101873. <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2024.101873>
- Roaldsnes, A. (Forthcoming). Organized Lifestyles in Childhood and Family Climate. I A. Lareau, D. Vandebroek, & M. Jappens (Red.), *Socializing Inequality. Class, Culture & Cognition in Early Childhood*. Routledge.
- Seland, I., Persson, M., & Eriksen, I. M. (2019). *Barn og unges fritid i et kjønns- og likestillingsperspektiv*. Oslo: NOVA. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/1323>
- Strandbu, Å., & Bakken, A. (2024). *Barna og idretten* (2). Norges idrettshøgskole (NIH), Oslo MET. <https://www.nih.no/om/aktuelt/hva-skjer/2024/dokumenter/barn-og-idretten-2024.pdf>
- Sølvberg, L. M. B., & Jarness, V. (2018). Klasse, kropp og kultur. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 59(1), 5–25. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-291X-2018-01-01>

